

З постанови Хрущова і Коротченка

Народного комісара ВС УСРС т. Строкачу притягнути до відповідальності лейтенанта міліції Олександрійського райвідділу НКВС Омельченка за незаконну видачу перепустки сім'ї переселенця Савича на переїзд з Кіровоградської області до м. Львів та заборонити органам НКВС видавати перепустку переселенцям з Польщі, евакуйовані до Східних областей, на переїзд до західних областей УРСР.

Цю постанову розіслати всім виконкомам обл., рай КП(б)У.

РНК

Хрущов

ЦК

Коротченко

ЦДАГО ф. 14, оп. 1, стр. 15, арк. 77.

Постанова РМ УРСР від 8.05. 1946 р.

Про облік посівних площ і сортових посівів під урожай 1946 р. (Витяг)

З метою перевиконання державного плану посіву та встановлення загальних розмірів посівних площ і сортових посівів, РМ УРСР постановляє:

1. Провести по всій території УРСР у сільських і міських місцевостях облік посівних площ і сортових посівів під урожай 1946 р. з тим, щоб в результаті область одержала дані:

а) про розміри посівних площ озимих і ярих культур під урожай 1946 р. по окремих категоріях господарств, колгоспів, радгоспів, одноосібників, робітників і службовців.

2. Встановити, що область посівних площ по УРСР почала негайно після закінчення посіву культур складати підсумок, закінчений 25 липня, а останній підсумок — 15 жовтня 1946 р.

Залучити також і МВС.

ЦДАГО ф. 41, оп 1, спр. 15, арк. 230.

Докладная записка от 17.03.1947 г.

Статистика случаев людоедства

Министр ВД УССР Строкач — секретарю УК КП(б)У Кагановичу приводил статистику случаев людоедства по областям. По Киевской, Запорожской — 1 случай. В Полтаве, Виннице, Житомире и т.д. нет вообще.

Абзац министром вычеркнут:

"раследованием установлено, что в феврале местным сельсоветом (Щербань А.) было оказано единовременное пособие в размере 10 т зерна".

ЦДАГО ф. 3, оп. 1. д. 90.

В семье Амстратенко было три сына и дочь, два сына умерли в феврале 1947 г. и похоронены в усадьбе двора Амстратенко. Семья за период с сентября 1946 г. по сентябрь 1947 г. получила продовольства (В.С.) в размере: зерна — 17 пудов. 5 фунтов комбикорма — 1 пуд. 25 фунтов.

С 1 по 4 февраля 1947 г. (В.С.) на оставшихся в живых получают ежедневно с колхозной общественной кухни 500 г. каши.

9 февраля в г. Б-Токма Запорожской области была убита Гнедаш Полина Матвеевна, как оказалось, из квартиры Гнедаш после убийства было похищено 50 кг ячменя и кукурузы.

В с. Балкауцы Новосельского района Черновецкой области за январь и 10 дней февраля умерло 18 человек. Ели мясо павших лошадей, собак, птиц, деревянные опилки. Крайне истощало 15 семей.

Демучина Варвара Яковлевна награждена медалью "За материнство", один ребенок умер, старшему 13 лет. Оставив детей без присмотра, уехала на заработки в Станиславскую область.

Случаи каннибализма, как следует из донесений, были зафиксированы в:

с. Красноармейское Белгородского района Измаильской области;

с. Высочинском Бородинского района Измаильской области;

Васильковском районе Киевской области с. Консуховка.

**Из "СС" докладной записки
секретарю ЦК КП(б)У Л.М. Кагановичу
по состоянию на 15.03.1947 г.**

В ряде областей УССР на почве возросших продуктовых затруднений имеют место случаи людоедства:

Измаил — 31

Харьков — 4

Днепропетровск — 4

Черновцы — 3

Станиславск — 2

Запорожье, Киев, Ворошилов — 1

Всего: 47 случаев.

На 25.03.1947 г. всего людоедства — 58.

**Министру МВД СССР
генерал-полковнику Круглову С.Н.**

По состоянию на 25.03.1947 г. органами зафиксировано 58 случаев людоедства:

30.03.1947 г. — 66 случаев

05.04.1947 г. — 75 случаев.

**Из справки зам. министра внутренних дел
комиссара милиции 2-ранга Дятлова
«о фактах людоедства, употребляли в пищу мясо собак
и другие проявления, имевшие место на территории УССР»**

За время с 11.01 — по 1.02.1947 г.

Недород имел место на всей территории УССР, особенно поражали острыми продуктовыми затруднениями на февраль с.г. Измаильская, Одесская, Николаевская, Херсонская, Днепропетровская, Запорожская области. В остальных областях затруднения хотя и менее остры, но также значительны.

Употребление своих родственников и детей в пищу (по вышеназванным областям + Черновицкая — 5):

употребление в пищу умерших родственников — 8
употребление в пищу собак — 1
Продажа пищевых изделий (котлет, холодца) из мяса людей, собак — 2
Всего 19 случаев.

Зам. министра МВД СССР
Хрущеву
Талкину
Круглову

*9.02.1947 г. в
с. Андреевка
Балаклеевского района
Харьковской области*

Кирко Николай Семенович, 1926 г., ранее судим, убил мать Кирко Ефросинью Степановну, 1897 г. рождения, вдову, работала в местной артели вышивальщицей.

Судебно-медицинскими осмотрами и вскрытиями трупа установлено, что из последнего извлечены сердце, печень, легкие и отрезана часть груди.

**Спецсообщение министру ВД
УССР
генерал-лейтенанту Строкачу**

**от начальника управления МВД
по Днепропетровской области
Шлихта**

*17.01.1947 г.,
г. Днепропетровск*

Рубрика "СС"

14.01.1947 г. была задержана Поверена Анастасия Федоровна, 1906 г. р., украинка, вдова, жительница с. Хорошево Синельниковского района Днепропетровской области.

На следствии показала, 10-го января 1947 г. умерла ее мать — Анашева Маргарита Ивановна, 70 лет, труп которой она решила употребить в пищу, т.к. продуктов никаких не было и дети от недоедания начали опухать.

Отрезав руки, ноги трупа, а также мясо на груди и спине, Поверена употребила его на питание для себя, своих 3-х детей в возрасте от 4-х до 9 лет и душевнобольной сестры. Таких случаев много...

**Дятлов — Хрущеву,
Круглову, Талкину**

12.02.1947 г.

Спальников Антонин Иванович, убил свою жену и, расчленив труп и мясо, употреблял в пищу. По причине отказов выдаче ему хлебной карточки...жена работала сторожем в артели «Червоний чоботар», также уволилась. Это случилось — ст. Красный Лиман Сталинской области.

**Из докладной записки о продовольственных затруднениях
и людоедстве на территории Измаильской области
по состоянию на 15.02.1947 г.**

**Начальнику управления МВД
по Измаильской области полковника
Завгороднего
министру МВД СССР
генерал-лейтенанту Строкач**

В результате недоедания увеличилась смертность и заболевание дистрофией (отечная опухоль). Смертность населения значительно превышает рождаемость. За январь 1947 г. по областям умерло 4533, родилось — 1258 человек. Из числа умерших — 1568 человек от дистрофии.

За 10 дней февраля 1947 г. умерло 2625 человек. Из них от дистрофии — 978 человек, родилось — 549 человек.

По неполным данным, по области имеется больных дистрофией около 16 000 человек.

Особенно большая смертность в Ново-Ивановском районе в январе умерло 836 чел., в Белогородском районе — 960.

Большой смертностью и заболеваниями на почве недоедания поражены все районы и села области.

В течение января и февраля в 1947 г. выявлены случаи людоедства. Все людоеды направлены в больницу на излечение, т.к. они больны дистрофией в тяжелой форме.

С целью оказания продовольственной помощи в населенные пункты в феврале организовывали питательные пункты, где выделяется один раз горячая пища и 100 г. хлеба на человека.

В связи с тяжелым продовольственным положением значительно увеличались аресты; кражи, грабежи и убийства.

Все эти проявления непосредственно связаны с приобретением продовольствия. Имеются случаи, когда лицо, совершившее кражу, является в РО МВД с заявлением, что им совершено преступление, с таким расчетом, что его арестуют и будут кормить.

Для усиленной борьбы с ростом преступности во всех населенных пунктах организована самооборона из комбатов, комсомольцев и сов. актива для охраны населенные пункты разбиты на 10-тидворники. Усилен патруль в городах и районных центрах.

Завгородний

Додаток 3

**З ДОПОВІДІ ГОЛОВИ РАДНАРКОМУ УРСР В.Я. ЧУБАРЯ
ПРО ПІДСУМКИ 1933 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РОКУ
НА ОБ'ЄДНАНОМУ ПЛЕНУМІ ЦК ТА ЦКК КП(б)У**

18 листопада 1933 р.

Внаслідок упертої більшовицької боротьби підсумки 1933 сільськогосподарського року багато кращі за попередні роки. Дійсно, цього року ми досягли великих успіхів у боротьбі за перетворення всіх колгоспів на більшовицькі. Цього року ми створили міцну базу для того, щоб усіх колгоспників зробити

заможними.* Ми ще не спромоглися остаточно розв'язати це завдання 1933 року, але ті досягнення, що ми їх вже маємо, є перші кроки, і нашим далішим завданням є цілковите перетворення в життя цього гасла.

Доказом того, що ми маємо певні досягнення, певні зрушення в сільському господарстві, є ті факти, які ніхто не може заперечувати: ми цього року вперше за ряд років виконали план хлібоздачі дотерміново — до Жовтневих свят. Ми заготовили на цей час понад 220% в порівнянні зі задачею 1932 року. Наші радгоспи на це число здали хліба майже втричі більш, ніж минулого року, і в два з лишком рази більш, ніж минулого року в цілому. Колгоспи виконали свої зобов'язання перед державою і в той же час забезпечили утворення насінневих і фуражних фондів...

...Можна було б навести ще багато фактів, що промовляють за наші успіхи. Але відмічаючи перемоги, яких здобула українська партійна організація в піднесенні сільського господарства цього року, треба зосередити всі сили на ліквідацію тих хиб і недоліків, які зменшують наші темпи на низці дільниць і загрожують нам у боротьбі за цілковите здійснення настанов партії, за цілковите виконання планів і програм соціалістичного сільського господарства. Ці відсталі ділянки не дозволяють нам заспокоїтись на досягнутому, а вимагають від нас дальшої більшовицької настирливості в боротьбі.

Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Кер. кол. упоряд. Р.Я. Пиріг. — К.: Політвидав України, 1990. — С. 559, 563.

ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У ПО ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

3 січня 1932 р.

Надіслати міськкомам та райпарткомам і уповноваженим ЦК таку телеграму:

"Незважаючи на рішення Політбюро ЦК ВКП(б) від 29 грудня* про оголошення січня місяця бойовим ударним місяцем закінчення хлібозаготівель, виділення спеціально для стимулювання хлібозаготівель краму на 70 млн. крб., який вже на 60% відвантажений й прибуває до районів, надсилку на допомогу районам значної кількості робітників на чолі з членами Політбюро, — становище з хлібозаготівлями на Україні залишається надзвичайно тривожним.

Подальше подання заготівель першої п'ятиденки січня (2 міл. 800 тис. пудів проти 3 міл. 500 тис. пудів останньої п'ятиденки грудня) вказує, що районні організації, місцеві робітники не уявили собі, а часто не хочуть зрозуміти всієї важливості й потреби закінчення заготівель саме в січні.

Таке становище хлібозаготівель вважаємо за ганьбу для Української парторганізації й вимагаємо від уповноважених ЦК, всіх парторганізацій і всіх членів партії негайного вжиття таких заходів, що забезпечили б Україні виконання цілком і безумовно рішення Жовтневого пленуму ЦК ВКП(б) про хліб".

Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Кер. кол. упоряд. Р. Я. Пиріг. — К.: Політвидав України, 1990. — С. 110.

**ЛИСТ ЦК КП(б)У ВСІМ СЕКРЕТАРЯМ РАЙКОМІВ,
ГОЛОВАМ РАЙВИКОНКОМІВ, УПОВНОВАЖЕНИМ ОБКОМІВ
ПРО ОБОВ'ЯЗКОВЕ ВИВЕЗЕННЯ ВСІХ НАЯВНИХ КОЛГОСПНИХ
ФОНДІВ, У ТОМУ ЧИСЛІ І ПОСІВНОГО, В РАХУНОК ВИКОНАННЯ
ПЛАНУ ХЛИБОЗАГОТІВЕЛЬ**

24 грудня 1932 р.

В связи с отменой постановления ЦК КП(б)У от 18 ноября с. г. о колхозных фондах предлагаем:

1. Во всех колхозах, не выполнивших плана хлебозаготовок, в пятидневный срок вывезти все без исключения наличные колхозные фонды, в том числе и семенной, в счет выполнения плана хлебозаготовок.*

2. Всех, оказывающих этому делу сопротивление, в том числе и коммунистов, арестовывать и предавать суду.

3. Предупредить всех председателей колхозов, что в случае, ежели по истечении указанного срока будут обнаружены какие-либо невывезенные или скрытые фонды, амбары и т. п., председатели, а также другие виновные в этом должностные лица будут привлечены к судебной ответственности и сурово наказаны.

4. Обязать секретарей РПК, председателей РИК и уполномоченных обкома в 24 часа вручить настоящее постановление председателям колхозов под расписку.

Косиор
Строганов
Алексеев

Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Кер. кол. упоряд. Р. Я. Пиріг. — К.: Політвидав України, 1990. — С. 296.

Приказ ГПУ УССР № 2 от 13.02.1933 г.

Приказываю:

1. По севу.

§ 1. Для выполнения ближайшей основной и главной задачи, стоящей перед всеми органами ГПУ — обеспечение весеннего сева — необходимо в первую очередь немедленно организовать работу районного аппарата, правильно применить и полностью провести в жизнь мой приказ от 5-го дек. 1932 г. В части организации чекистской работы в районах, а также приказ ОГПУ № 0045 об. операт. зад. раб. ГПУ при ПО МТС.

§ 2. Основн. деф. рук. Райаппаратом является: отсутствие мощи со стороны Обл. Ап. в организации резидентур и агентурно-осведомительной сети (с. 28).

"...обеспечить осведомлением основные участки работы на селе".

§ 3. Перед райаппаратами поставлены следующие конкретные задачи:

а) выявление и арест всех организаторов саботажа сева и всех мероприятий, связанных с проведением этой важнейшей хозяйственно-политической кампании;

б) решительной борьбы с инициаторами организованных массовых выездов из сел;

в) мобилизация всей агентуры и осведомления на выявление скрытого, утаенного хлеба, черных амбарах, отходах и др. тайниках, весь выявленный хлеб сдавать в государственный сельфонд, ведя сданному хлебу специальный учет. (с. 29).

Архів МВС України

Приказ ГПУ УССР № 2 13.02.1933 г. (с. 2)

Начальник секретного политического отдела ГПУ УССР был некий Кривец...

Начальник Киевского областного отдела ГПУ Розанов.

2. По повстанчеству:

§ 3. Ликвидируемая "Украинская Военная Организация" — "УВО" — заслужила самого серьезного внимания и требует боевых оперативных темпов по ее дальнейшей ликвидации и разгрому (с. 30).

Далее указания по делам, которые велись по областям.

§ 16. Начальнику Областного отдела, Погр. ОТР и ДТО повести самую жесткую борьбу с уголовным бандитизмом на обследуемой ими территории с тем, чтобы окончательно его ликвидировать к весне (с. 31).

§ 18. Для борьбы с бандитизмом и терроризмом на селе, для охраны социалистической собственности широко использовать милицию, деятельность которой в нашей общей работе как в городе, так и на селе, должна быть полностью отражена, что имеет огромное значение для воспитания оперативных боевых кадров (с. 31).

Архів МВС України

Из приказа ГПУ УССР № 2 13.02. 1933 г. Балецкого (с. 3)

3. По агентурной работе.

§ 1. Одной из основных задач в агентурной работе на ближайший период является такая организация агентурно-осведомительной сети, которая бы полностью обеспечивала, с одной стороны выявление всех новых попыток контрреволюционных элементов села вести контрреволюционную работу на производстве, с другой, — все попытки городских контрреволюционных элементов установить связь с селом (с. 32).

§ 3. Всем начальникам областных отделов, погр. отрядов, ДТО принять меры к немедленному восстановлению регулярной связи со всей имеющейся агентурой, подчиненных их аппаратов; проверить, как осуществляется руководство агентом опер. сост., какие он выполняет задачи, и как они выполняются.

Результаты проверок использовать для правильности распределения агентуры среди работников, пополнения сети новой работоспособной агентурой.

Всех выявленных двойников, дезинформаторов, предателей и предателей предавать суду "тройки" ГПУ УССР (с. 32).

Обследование подготовки и проведения сева непосредственно в районах, селах, МТС, колхозах, единоличном секторе и МТМ возложить на СПО ГПУ УССР и СПО областей.

Всем начальникам отделов ГПУ УССР, обл. отд., погранотрядов, ДТО принять меры к полному исчерпывающему выполнению настоящего приказа всеми нашими органами (с. 33).

Архів МВС України

**Приказ ГПУ УССР
№ 230 от 23 мая 1933 г. г. Харьков
Председатель ГПУ В. Балицкий**

Приказ содержит отд. раздел — По агентурной работе.

В районах вербовку агентов проводят лично начальники райаппаратов (с. 37).

16. Обеспечить технику приема и связи с агентурой. Организация квартиры для приема, отвечающая всем требованиям конспирации (с. 37).

19. ...установить строгий контроль за расходом сумм на секретные нужды. Не менее 70% отпускаемых средств должны расходоваться непосредственно на оплату агентуры и осведомления (с. 37).

По массовой сети.

1. Работа массового осведомления в новых условиях приобретает исключительно серьезное значение (с. 38).

2. ...при вербовке осведомителей на селе во главу угла поставить качество, а не количество (с. 38).

4. ...добиваться такого положения, чтобы все решающие участки работы были бы максимально обеспеченными работоспособными осведомителями.

5. Особое внимание обратить на подбор резидентского состава, чтобы были не простыми связистами между гласным аппаратом и осведомительной сетью, а настоящими оперативными работниками, достаточно знающими технику и содержание работы с осведомлением (с. 38).

10. Обеспечить полное и исчерпывающее проведение в жизнь циркуляра СПО ГПУ УССР по массовой сети от 21 марта 1933 г. за № 67 (СПО и циркулярное письмо ОГПУ по армии от 23 апреля 1932 г. с. 38).

Архів МВС України

**ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У
ПРО ВЖИТТЯ РЕПРЕСИВНИХ ЗАХОДІВ ПО ВІДНОШЕННЮ
ДО КОЛГОСПІВ, ЯКІ САБОТУЮТЬ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ**

27 листопада 1932 р.

Пятая пятидневка по четырем основным областям (Днепропетровской, Одесской, Харьковской, Киевской) дала понижение на 574 тис. пудов. По остальным областям достигнутый темп хлебозаготовок все еще не обеспечивает выполнение плана хлебозаготовок в установленный срок. По ряду решающих районов в этих областях допущено снижение заготовок.

Такое резкое снижение нельзя объяснить никакими объективными причинами, вроде дождя и т. п. Главную причину этого падения ЦК усматривает в плохой организации работы* по хлебозаготовкам, как в областях, так и в районах и селах.

Добившись в четвертую пятидневку некоторого сдвига в хлебозаготовках, этих успехов не закрепили, а успокоились на своих достижениях, считая, что подъем темпа хлебозаготовок уже обеспечен. В результате этого благодушия произошло снижение заготовок в эту пятидневку, когда уровень, обеспечивающий выполнение плана, еще не был достигнут. Снижение заготовок в эту пятидневку показывает, что меры, указанные в постановлении ЦК от 18 ноября, еще по настоящему в жизнь не проводятся, а организованное кулацкими контрреволюционными элементами и их пособниками, переродившимися членами партии, сопротивление и саботаж до сих пор не сломленный, репрессивные меры против них применяются недостаточно и нерешительно.

В связи с этим ЦК предлагает:

1. В отношении колхозов, наиболее упорно саботирующих хлебозаготовки, допустивших утайку и разворовывание хлеба и не давших до сих пор серьезного сдвига в хлебозаготовках, обязательно добиться разоблачения кулацких и антисоветских элементов — организаторов саботажа, произвести изъятие этих элементов, организовывать в ускоренном порядке суд, а приговор суда, а также его исполнение опубликовать в местной районной печати.

2. В первую очередь привлечь к судебной ответственности переродившихся, пособляющих кулачеству членов партии из числа руководящих должностных лиц колхоза — счетоводов, кладовщиков и т. п. Немедленно публиковать об их арестах и привлечении к суду. Коммунистов, помогающих обманывать государство и организующих саботаж хлебозаготовок, нужно судить особенно остро и решение суда вместе с исполнениями приговоров опубликовывать в районной печати.

3. Обкомы все эти дела через судебный аппарат и ГПУ должны взять под свой непосредственный контроль и обеспечить в районах по партийной линии принятие необходимых организационных мер, дабы сломить кулацкий саботаж хлебозаготовок и на основе проведения широкой политической работы добиться поддержки колхозников и выполнения плана хлебозаготовок.

О наиболее характерных и крупных делах, особенно с участием коммунистов, немедленно извещать ЦК.

4. Из числа имеющихся в связи с последними арестами членов правлений и счетоводов дел секретарям обкомов совместно с начальниками областных отделов ГПУ выделить наиболее серьезные дела и в ускоренном порядке провести по ним суд с вынесением самых суровых приговоров и направить в г. Харьков для утверждения. Об исполнении этого пункта сообщить в ЦК в пятидневный срок.

5. В отношении исключаемых за смыкание с классовым врагом коммунистов, особенно руководящих работников как сельских, так и районных, составить и послать через ГПУ в г. Харьков список тех, которые должны быть высланы как политически опасный элемент. В особых случаях ответственных коммунистов после исключения из партии немедленно арестовывать и передавать суду.

В отношении других мер по усилению хлебозаготовок ЦК дает обкомам отдельную директиву.

Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. документів / Кер. кол. упоряд. Р. Я. Пиріг. — К.: Політвидав України, 1990. — 263-265.

З РЕЗОЛЮЦІЇ XII З'ЇЗДУ КП(б)У НА ДОПОВІДЬ ПРО РОБОТУ ЦК ВКП(б)

Харків, 18—23 січня 1934 р.

XII з'їзд КП(б)У відмічає виняткову роль Центрального Комітету в ліквідації прориву в сільському господарстві України.

ЦК ВКП(б) з усією більшовицькою рішучістю виправив великі політичні і господарські помилки, допущені КП(б)У в її роботі на селі і в практичному проведенні національної політики.

Промови товариша Сталіна на січевому об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) і на з'їзді колгоспників-ударників, закон про хлібоздачу, створення політвідділів радгоспів і МТС, лозунг про перетворення всіх колгоспів на більшовицькі, а всіх колгоспників на заможних, величезна допомога, подана Центральним Комітетом України машинами, насінням, продовольством, коштами, — все це створило винятково сприятливі умови для досягнення найшвидшого перелому на селі, для мобілізації всієї партії, мільйонних мас колгоспників і трудящих одноосібників на успішне проведення найважливіших сільсько-господарських робіт.

В успішному проведенні цієї мобілізації відіграло величезну роль історичне рішення ЦК ВКП(б) від 24 січня, зміцнення партійного керівництва України і її вирішальних областей, особливо зміцнення керівництва ЦК КП(б) товаришем Постишевим.

З'їзд з величезним задоволенням відмічає, що заходи, вжиті ЦК ВКП(б) для ліквідації відставання України в галузі сільського господарства, знайшли одностайну підтримку більшовиків України. Україна за короткий час ліквідувала відставання сільського господарства, достроково і успішно провела хлібоздачу, добилась значного підвищення врожайності і повноцінного колгоспного дня в переважній більшості колгоспів.

Відмічаючи, що на ряді ділянок сільського господарства України (тваринництво, технічні культури, особливо буряки) ще триває відставання, XII з'їзд КП(б)У дає зобов'язання ЦК ВКП(б) по-більшовицькому мобілізувати Компартію України на подолання цього відставання.

Під керівництвом ЦК Комуністична партія (більшовиків) України розгромила націоналістичні контрреволюційні організації, що намагалися відірвати Україну від Радянського Союзу, викрила і розгромила очолюваний Скрипником новий націоналістичний ухил, який полегшував і допомагав діяльності контрреволюційних націоналістів, який прямо з ними змикався. КП(б)У провела величезну роботу по очищенню партійних і радянських організацій від дворушників, провокаторів, агентів-інтервентів, забезпечила рішуче посилення більшовицького партійного керівництва процесом будівництва української соціалістичної культури, мобілізувала всю партійну організацію на боротьбу з українським націоналізмом — головною небезпекою на Україні* не припиняючи і не ослабляючи боротьби проти російського великодержавного націоналізму — головної небезпеки в масштабі всього Радянського Союзу і всієї ВКП(б)...

Комуністична партія України
в резолюціях... — Т. 1. — С. 767—768.

З ІНФОРМАЦІЇ СІЛЬГОСПВІДДІЛУ ЦК КП(б)У

серпень 1946 р.

З лютого 1946 р. почався масовий наплив населення з Брянської, Калузької, Орловської, Одеської, Полтавської, Київської, Вінницької та інших областей у Західні області України за хлібом.

У червні органами транспортної міліції УРСР було знято тільки з товарних поїздів 62 400 чол., а за дві останні декади липня — 97 633 чол.

Постановою Ради Міністрів СРСР від 31 липня 1946 р. заборонено продаж хліба на ринках колгоспами, колгоспниками і одноосібниками до виконання плану здачі хліба.

ЦДАГО України. — Ф. 1. — оп. 23. —
од. зб. 3940. — арк. 45.

З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ПРОКУРАТУРИ УРСР т. КАГАНОВИЧУ ПРО РОБОТУ ПО ПІДГОТОВЦІ І ПРОВЕДЕННЮ ЗБИРАННЯ ВРОЖАЮ І ЗАГОТІВКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ

19 липня 1947 р.

Виявлено 27 випадків невиконання плану ремонту збиральних машин і окомилювання...

В суд передані справи по крадіжках колосків урожаю: Полтавська обл. — 173 чол., Харківська — 32, Кам'янець-Подільська — 76, Чернігівська — 26 чол.

Винні засуджені по Указу Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 р. від 5 до 10 років.*

ЦДАГО України. — Ф. 1. — оп. 23. —
од. зб. 4949. — арк. 4—8.

З ІНФОРМАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ПРО ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ

грудень 1947 р.

Наводяться уривки з листів і висловлювання громадян з Полтави: "Життя у Полтаві дуже важке. Дуже багато людей пухне... Не знаю, як дожити до урожаю".

З висловлювання робітника вагонного депо ст. Полтава: "Ось дочекалися врожаю, а хліб від нас вивозять в інші країни... Нам знову доведеться голодувати".

З листа демобілізованого червоноармійця з Одеси: "Із продуктів нічого не одержую, становище кошмарне, а дітись ніде. З такою великою сім'єю їхати без грошей нікуди. Воював чотири роки, нагороджений орденами і медалями, а ось після війни нікому не потрібен".

ЦДАГО України. — Ф. 1. — оп. 23. —
од. зб. 4557. — арк. 10—20.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Поруч з війнами та епідеміями голод часто спричинював вимирання цілих рас. Багатомільйонні жертви мав він там, де стихійні сили позбавляли країну хлібних жнив. У стародавні часи багато разів голодували Єгипет, Греція, Рим, у середні віки — Франція, Німеччина. Голод у 1125 році зменшив на половину населення Німеччини. Супутниками голоду були інфекційні хвороби (особливо тиф), грабунки, вбивства і самогубства. Тяжкі голодовки пережили Німеччина, Франція, Ірландія в ХІХ ст. (1817, 1840, 1847 рр.).

В Індії, Китаї, інших країнах Азії голод забирав колосальну кількість жертв: у 1866 році в Ост-Індії — 7,5 млн. чоловік, в 1877 р. з 56 млн. населення північних провінцій Китаю вимерло 6 млн. чоловік.

Росію, починаючи з ХІІ ст., постійно супроводжували голодовки. Вони випадали на 1024, 1070, 1092, 1121, 1128, 1214, 1215, 1230, 1231, 1279, 1309, 1337, 1422, 1512, 1553, 1557, 1570, 1601, 1602, 1608, 1630, 1636, 1650, 1701, 1734, 1735, 1822, 1833, 1840, 1873, 1880, 1891—1892, 1898—1899, 1907, 1911, 1921—1922 рр. — більше тридцяти тяжких голодовок...

Голод 33 р. — штучно зорганізований, від якого тяжко постраждала Україна...

МЕДИЧНА ДОВІДКА

Очевидно, існували спеціальні умови, що надали злочинності під час голоду свій тяжкий характер. Умови ми повинні шукати в тих діях, які вплинули на народну психіку і правосвідомість народу. І це дії останніх років. Усвідомлення права, власної гідності та аналогічних емоцій взагалі не могло бути міцним у населення, яке донедавна складалося з кріпосних, тобто з об'єктів куплі та продажу, що звикли дивитися на себе як на річ, якою можна розпоряджуватися, як заманеться. Правові умови, в яких народу довелося жити і після звільнення також не були такими, що могли інтуїтивно чи інтелектуально зміцнити його правосвідомість. З цими хиткими поняттями права особистості на існування людей масово відправляли на війну, де враження від сотень тисяч і мільйонів убитих та скалічених знову повинні утвердити в його психіці усвідомлення безцінності людського життя. Наступні події: революція, громадська війна — розповсюдили свої жахи переважно в тих місцях, де в нинішньому році лютував голод, бандитизм, нарешті, незліченні епідемії, що забрали колосальну кількість жертв, робили смерть такою звичайною, що вона зовсім втратила свій жах. І ось настав голод, який затис душевні порухи в рамки вузької егоцентричної площини і не лишив у душі місця для відчуття страждання ближнього.

Смерть втратила свій жах, втратила свою святість.

З кн. Міщенко О. Безкровна війна: книга свідчень / Передм. О. Гончара. — К.: Молодь, 1991. — С. 155—156.

МЕДИЧНА ДОВІДКА

Тривалий голод ушкоджує механізми душевного життя, що виробляють вольові дії. Психічні розлади голодаючих, майже непомітні для неспеціалістів, могли лишатися в сфері інтересів психіатрів, якщо б не давали ключ, щоб розуміти ті руйнівні дії проти громадського і суспільного життя, якими так багаті голодівки. *Втеча з сім'ї і бродяжництво, підкидання дітей, самовбивства і безкінчена кількість злочинів, здійснюваних у період голоду, вказує на той розлад, який внесла у життя народу психіка голодаючих.**

МЕДИЧНА ДОВІДКА

...Хворі уникають зайвих рухів. Цьому сприяє велика фізична слабкість, — навіть на пошуки їжі вони встають з трудом. Милостині не просять, бо вважають це даремною справою. До того ж, не маючи звички, вони не в змозі піднятися до необхідної ініціативи. Велику частину часу проводять лежачи, і буває, що впадуть де-небудь і лежать на тому місці, не маючи сил піднятися. Як виняток, спостерігаються повільні раптові вольові імпульси.

Сон у цьому періоді дуже гарний... У багатьох голодаючих виникають марення, головним чином зорові, значно рідше — слухові, інколи кінетичні; спочатку вони мають характер гіпногенічних. До них приєднуються деліріозні стани, на початку короткочасні, після яких хворі просинаються при повній свідомості, але поступово зростає затьмарення свідомості, і хворі переходять в термінальну стадію голоду. Остання продовжується від кількох годин до кількох днів. Найдовший строк цього стану — дванадцять діб.

Стан цей завжди закінчується смертю.